

МАТЕРІЯЛИ І ЗАМІТКИ.

Три тестаменти Адама Кисіля.

Адам Григорович Кисіль належав до небогатого шляхотського роду, який володів маєтками у Володимирському повіті *Низкиничами* та *Дорогиничами*. Адам Григорович належав до цієї галузи, яка володіла Низкиничами. Він виводив свій рід від Святослава, або Святослава, київського воєводи, що боронив місто від поляків в 1018 р. і поляг в самих воротах міста.

Батько його Григорій був володимирським підстолюником. Про нього є згадки в актах під 1577 роком, а в 1613 р. згадки є переривають ся.

Рік уродження *Адама Кисіля* докладно невідомий і автор статті про Ад. Кисіля І. Новіцький приймає 1580 р., але в нашій під пам'ятником в церкві с. Низкинич означено, що Адам Кисіль умер в 53 році життя; отже він мав би уродити ся в 1600 р. Він виховував ся в Замоїській Академії, де одним з його наставників був Касіян *Сакочин*, який пізніше був ректором київської моголянської колегії і уніятим. Свою військову службу Адам Кисіль почав під проводом Жовківського і брав участь в битві під Бушею в 1617 р., а опісля під Оринієм в 1619 р., під Цепорою в 1620 р. і під Хотиним в 1621 році. Опісля він продовжував службу під проводом Хоткевича і Конєцьпольського. В часі безкоролівства брав участь в Шведській і Московській війнах в 1632 р.; після смерти Зигмунта III він був вибраний *каптуровим суддею*. Рівночасно він виступає як *оборонець православія*, але переносить боротьбу з церковної почви на чисто політичну, доказуючи, що переслідування православія порушує рівноправність і волю шляхти православної віри („chodzi tu nie o wiare a o miare“). Він балакає, що се справа сойму, а не богословська, а волинський підчашій *Лаврентій Дресинський*, піддержуючи Кисіля, твердив, що вона її не юридична, бо права грецької віри в Річи-Посполитій основиють ся не дарунках і не на королівських грамотах, а на самій старинности православія. Кисіль, як громадський діяч, вибиваєть ся з вступленням на престол Володислава IV, з яким його зближення могло почати ся ще в епоху холинської війни. Тепер він виступає в ролі комісара з боку польського правительства при заключенню договорів з козаками; але його посередництво в 1638 р. закінчило ся для козаків дуже сумно: цілих погрому під Кумейками і Торговицею козаки боронили ся далше до останньої крайности. Кисіль намовив козаків зложити оружє і видати провідників враз з Павлюком на чолі, ручаючись, що король їх помилує. Його порука була без успіху і Павлюка враз з товаришами присуджено на кару смерти. В сей самий період часу Адам Кисіль бере участь в заключенню договору з *Московською державою* і в визначенню кордонів між ними. За сі заслуги йому даровано м. Кобиничу і Козаргород; крім сього він одержав по-

сівське староство і достоїнство чернігівського підкоморія, в 1639 р. чернігівську каштелянню, а в 1643 р.—Київську. В 1649 р. Володислав IV дарує йому Брацлавське воеводство, а в 1648 р. Ян-Казимір підносить його до гідности Київського воєводи; всі ці милости спадають на Ад. Кисіля за його посередництво між польським правительством, а козаками, що повстали під проводом Богдана Хмельницького. Це посередництво було причиною *підозріння*, з яким відносились і сучасники і наслідники до діяльности Ад. Кисіля, вважаючи його зрадником своїх інтересів. Напр., князь *Домінік Заславський* називає Кисіля „львом, що прагне власти“, а *Еремія Вишневецький* висловлює думку, що Кисіль при допомозі козаків і кримської орди старається захопити в свої руки польську корону.

Козаки ж просто уважали його поляком і так відносились до нього. Коли Кисіль, блючись в груди, запевнював, що він дійсно український і православний чоловік, що він кість від кости і плоть від плоти їх, то козаки йому відповідали, що його кости українські, але поросли лядським мясом.

Куліш в своїй історії відірвання України від Польщі теж думає, що се був оден з тих українців, які боронили Польщу з більшим завзяттям, як самі поляки.

Польський письменник Еж тої думки, що в Польщі неправильно було підготування тої почвы, на якій виростали її політичні діячі. Кожний з польських державних діячів всюди був би на своїм місці, тільки не в Польщі. І. П. Новіцький приєднуєть ся до думки Ежа і кінчить свою статтю про Ад. Кисіля увагою, що сей останній, маючи всі дані, щоби зробити ся незвичайно визначним державним і громадським діячем, замість сього присуджений був на забутте ще за життя, як громадський діяч і політичний невдачник, а на його могилі ще й *досі не ростуть жадні цвіти крім буряну нарикань*.

З цієї суперечної оцінки діяльности Кисіля, як його сучасниками так і наслідниками виходить, що його діяльність і особисті властивости і сучасникам не добре було знані і однобічно розглядались і наслідники до сього часу не мали можливости зібрати весь матеріал, який заховав ся, і вистудіювати без жадного упередження, а через те вірна характеристика його особи є можлива тільки в будуччині, коли все, що відноситься ся до його діяльности буде видано і без упередження досліджено.

Допомагаючи досягненню цієї мети, ми у виданім під нашою редакцією томі „Архивъ Юго-Западной Россіи“ (часть III-я, т. IV-го) даємо ряд актів, які характеризують діяльність Адама Кисіля в епоху війн Хмельницького, а зараз розглядаємо його тестаменти, які заховавали ся до нашого часу.

Адам Кисіль написав три тестаменти.

1-ший написав він ще в молодих роках, перед виходом в Хотинський похід проти Турків 1-го червня 1621 р.; Ад. Кисілю було тоді 22 роки, і він був званий тільки своїм товаришам по зброї, хотяй його відзначували такі полководці, як Жовківський, Хоткевич і Конєць-польський. З тестаменту ми бачимо, що його батько помер не лишивши тестаменту; він був тоді володимирським земським підсуддею і мав одинокий маєток Незкиничі. По Несецькому він оженив ся з Федорою Іваніцькою, котрої батько володів с. Івановичами і був зажиточним чоловіком; в своїм тестаменті Адам Кисіль не називає своєї матері по імені. Тому, що після батька не лишив ся тестамент, то його наслідниками лишили ся його сини:

- 1) Старший Адам, род. в 1600 р.,
- 2) Микола род. в 1605 р., якому в момент тестаменту було 16 років, і
- 3) Януш, наймолодший, про якого долю ми не маємо ніяких відомостей ні з актів, ні з пізніших тестаментів Адама Кисіля.

Ад. Кисіль, як повнолітний, був власником с. Низкинич і опікуном своєї матері та братів. Він незвичайно піклується ними і призначає опікунами 4-х людей:

- 1) Кн. Григорія Четвертинського, котрого називає своїм братом, не визначаючи степені споріднення.
- 2) п. Петра Колусовського.
- 3) п. Петра Лаща-Тучанського.
- 4) п. Іллю Малищинецького.

Адам Кисіль прохає їх зайняти ся образованием своїх братів і послати їх з початку в Замойську, а пізнійше в Краківську академію, в яких він сам учив ся. Для матері, як що вона не вийде заміж, повинно бути забезпечене спокійне доживотне перебування і удержання в с. Низкиничях. Він доручає теж опікунам заплатити довги його батька п. Іванові Іваніцькому, може бути братові його матері—600 пол. золот. і п. Суходольському—100 пол. золотих. Дальше прохає він винагородити його почот, його отряд, який разом з ним брав участь у всіх війнах і складав ся з пяти коней (іздіів); в сей почот входили його племянник по сестрі, якого він не називає по імені, п. Ян Оронський, а крім сього п.п. Радонський, Чорновський, Висоцький, Зубацький і якийсь Олексій, якого брат був убитий під Ориніним; сі коні, які були в обозі, Кисіль жертвує на який небудь монастир по виборі опікунів і 260 пол. золотих на церкву в Низкиничях. Свідками тестаменту називає Кисіль Петра Лаща і Михайла Оронського. Але Адам Кисіль вернув ся живий з війни і тому розпорядив ся всім, як йому подобало ся.

Другий тестамент написав Адам Кисіль в 1643 р., коли його було назначено комісаром для визначення границь між Смоленськом і Чернігівським воєводством. Тому, що участь в сій комісії не грозила небезпечкою для життя Кисіля, то ми думаємо, що Кисіль в той час захорів і тому постарав ся розпорядити ся своїм маєтком. Може бути, що ся саме хвороба за 8 років загнала Кисіля в могилу. Ми знаємо, що вже в 1648 р., при веденню переговорів з Хмельницьким, він часто і сильно страдав через свою хворобу і мусів був перервати свою дорогу і переговори.

Другий тестамент не дійшов до нас і ми знаємо його з дуже короткого і беззмістового акту, який підтверджував сей тестамент, а через те ми не маємо даних, щоби горорити про нього.

Хвороба, про яку ми згадували, загнала Адама Кисіля в могилу між 1—6 червня 1653 р. В той час він був в Бресть-Литовську, там написав свій тестамент і вніс його в Брестські актові книги, а пізнійше переніс у Володимирські актові книги, де він був записаний під 12 червня 1653 р. Але з Володимирських книг його було вирвано і то, ранійше здасть ся, нім переплетено книгу, бо слідів вирвання не лишило ся. Пізнійше ми побачимо, що тестамент викликав спори і процес між співнаслідниками, і сей факт був правдоподібно причиною його пропавші з Володимирських книг. Споры і процеси продовжувались аж до XVIII століття. Треба думати, що для вирішення всякого рода непорозумінь з причини сього тестаменту, він в трете був внесений в *Житомирські гродські книги* (перший раз в Бресть-Литовські, 2-ий

в Володимирській) більше як ціле століття після смерти Кисіля, а саме в р. 1756 під днем 20 січня.

Подібно, як тестамент з 1621 р., і відповідно до звичайної форми сього рода актів, тестамент Адама Кисіля 1653 р. починав ся звичайними риторичними виразами благочестивих роздумвань про Бога, страшний суд, про житте і смерть, вічні муки і т. и. і тільки після сього приступає Кисіль до сути річи, тоб-то до розділення свого маєтку, а маєток Адама Кисіля був вже не такий, як ми бачили в тестаменті 1621 р., він заключав ся тепер в багатьох місточках, селах, лісах, капіталах і т. д.

Головною своєю наслідницею Адам Кисіль признає свою дружину *Анастасію-Христину з Новоселю Богущівну Суходольську*; в памятку 26-літнього щасливого содружества з нею (отже Ад. Кисіль оженив ся в 1626 р.) він назначає їй в доживотне володінне всі свої маєтки у Волинськїм воеводстві (як в Луцькїм так і в Володимирськїм повітах) а саме: замок і місто *Гощу*, села *Воскодави* і *Мійшин*, якими він забезпечує їй придане в 90.000 пол. золотих по окремії записи; дальше: замок і село *Гнойно*, місточко і двір *Новий Брусилів*, села *Тумин* і *Губін*, село *Своїчів* з *Вольною* (слобідкою); замок і фільварок *Дорогожиничі* і *Низкиничі*, крім сього всі господарські принадлежності, весь рухомий маєток і всі дорогоцінності.

2) Своїї *племянці, доньці* свого улюбленого брата Миколи Кисіля, черкаського старости, *Олені-Іларії Степшківській*, дружині Володимирського старости, признає Кисіль в Белзькїм воеводстві *Сатанів* і *Харбків*, а у Володимирськїм повіті—*Ласків* і *Оране*, у відновідне їй становиску придане; крім сього села *Войсковичі*, *Яковичі*, *Хворостів*, *Суходолі*, *Дегтів* і *Линциана*, заложені Кисілеві за 81.500 пол. золотих князями Дмитром і Константином Вишневецькими, з умовою, щоби приятелі і слуги Кисіля кожний держав по рокові маєток в своїм користуванню для збора своїх посівів.

Далі, тому, що одинокий його племянник від рідного брата Миколи Григоровича—Володимир Кисіль, головинський (?) староста, помер, то Ад. Кисіль робить такий поділ наслідства.

3) Миколі Кисілю, дерптському підкоморію, після смерти його головної наслідниці дружини Анастасії-Христини Кисілевої—повинні перейти замок і місто Гоша над річкою Горинем в луцькїм повіті, села Воскодави, Мійшин, Терентіїв, Чудинки, Краселів і Володимирівка, куплені Адамом Кисілем за 300.000 польських золотих від своєї родички, властительки міста Гоша, княгині Соломоріцької, дружини смоленського каштеляна, і п. Вельгорського, у якого він купив с. Воскодави. Се, здаєть ся той Микола Кисіль Дорогожицький, який був з початку земським витебським писарем, соймовим депутатом, комісаром по відмежеженню Вітебської землі від Московської держави, а врешті дерптським підкоморієм; в 1654 р. його взято в полон в Москву при здачі м. Вітебська. Його син Адам-Францішек, як побачимо пізнійше, визначав процес з п. Степшківською за те, що ся не звернула йому м. Гоші, записаного йому Адамом Кисілем, київським воеводою.

4) *Вишгородському старості Петрові Кисілю* записує Ад. Кисіль місточко і замок Веприн, місточко Новий Володимир, села Вирву, Мукосієвичі, Киселевичі, Зарудне, Ризню, Кухарі і Кухарську Слобідку над р. Тетеревом в Київськїм воеводстві wraz із всіми принадлежностями (руднями, млинами і т. и.); сі маєтки були в заставі в київського каштеляна Максиміліяна Бржозовського за 60.000 пол. золотих,

а Кисілем куплені за 100.000 золотих у п. Яна Кресни-Черлінковського і у п. Змієвського.

5) *Синницькому старості*, Юрію Кисілю, віддає після смерти дружини села Свойчів і Вільки, куплені у кременецького підкоморія Яловицького.

6) *Пп. Вацлаву і Венедиктові Кисілям* призначає після смерти дружини, місточко Новий Брусилів і села Тумін і Губів, куплені у кременецького підкоморія Яловицького і у п. Адама Буркоцького.

7) *Іллі Кисілю* і синові чернигівського старости, ще малолітньому, призначає двір і хутір Коїально, куплені у того самого Яловицького.

8) *Якову Кисілю* призначає замок і хутір Дорогиничі, заложені у літинського старости Андрія Суходольського, шваґра (важко рішити) брата дружини Кисіля за суму 30.000 пол. зол.; право наслідства могло почати ся теж тільки після смерти дружини.

9) Двом малолітнім *сином чернигівського підстольника Олександра Кисіля*, який вже помер був, і третьому синові стольника Михайлові по 10.000 пол. зол. кожному; сю суму повинна виплатити, після смерти дружини Ад. Кисіля, дружина володимирського старости Стемківського з маєткю, який переходив в її користь: Гнойна, Могильного, Смілянки і Турії, як приєлків Гнойнського замку.

10) Далше Адам Кисіль зобов'язує свою дружину заплатити такі його довги з Задніпровських маєтків, положених по обох боках р. Десни, в міру того, як сї маєтки будуть увільнені від неприятели:

Довги Кисіля.

а) *Абрамові Лисаковському* і його сестрам на Хвеськівці, хуторі над Міною, які треба ще вияснити;

б) сироті слуги Адама Кисіля, донці п. *Збігнев-Яновського*—800 пол. золотих;

в) якимсь *Остаповичам*—1200 пол. золотих;

г) потомкам *Пенсона*, гданця, і других гданчан по контракті по добуванню поташу в Міньських Кисільгородських лісах та тому, що сї ліси заняті неприятелем і не можна виповнити зобов'язань, то Кисіль прохає свою дружину за заплату довгів гданцям, відпустити їм в користуванне всі буди по обох берегах Десни, на три роки, а арендатори мають самі між собою розділити в замін за довги, кожному з них окремо;

д) *Київ—Межигірському* монастиреві повинен був бути виплачений довг на 6000 зол. польських з тих самих задніпровських маєтків;

е) *Київському братству і колесії* Адам Кисіль за довг на 60.000 пол. золотих відступає місточко і замок Новоселку з селами: Замостичками, Богупівкою, Дзвином і Лобачівщиною, куплені ним у своєї дружини, але з тою умовою, щоби братство і колесія заплатили з сих маєтків довг церкві Спасителя при Київо-Печерськім монастирі і на шпиталь св. Антонія і Теодозія Печерських 2 або 3 тисячі пол. золотих.

ж) сиротам, дітям київського війта Андрія Ходики, Адам Кисіль призначає 1200 пол. зол., які повинен їм дати київський ратуш, коли ж в наслідок перешкод з боку неприятели сих грошей не можна буде виплатити, то заплатити сим сиротам повинна дружина з задніпровських маєтків;

з) вище згаданий довг *київському каштелянові Максиміліяну Бжозовському*, забезпечений на місточках Веприн і Ново-Володимир, а решта довгу на наслідниках п. Змієвського, в кілька сот золотих, за маєток Кухарі повинен був заплатити вишеградський староста Петро Кисіль, як наслідник сих маєтків;

и) довги п. *Олешиній* і батькові Ласкові Черчицькому, першій 2000, а другому 1000 пол. золотих повинен заплатити дерптський підкоморій Микола Кисіль, як наслідник маєтку м. Гоще, яким сі довги забезпечені;

і) *Гаврилові Форембахові* довг 20.000 пол. золотих повинні заплатити Вацлав і Венедикт Кисілі, як наслідники м. Оз ютнч, у Володимирськім повіті, яким сей довг забезпечений;

к) п. *Своїчевському* ті самі Кисілі повинні заплатити викуп з м. Нового-Брусилова і сусідних сіл Тумина і Губина;

л) чернигівському скарбникові *Кульчицькому* повинен заплатити сосницький староста Юрій Кисіль з с. Своїчевської Вольки 8.000 пол. золотих, на яким ся сума забезпечена;

м) врешті п. Ілля Кисіль зобов'язуєть ся заплатити п. *Буркоцькому* 7^{1/2} тисяч пол. золотих довгу, забезпеченого на с. Коільно, яке йому припадало;

Врешті Адам Кисіль прохав пожити його тіло в *одній могилі* з милим його братом Миколою на батьківській землі, тоб-то в с. Низкиничках.

Але особи, які одержали від Адама Кисіля багаті міста, місточка, села, слобідки, хутори і ин., здасть ся, не дуже то старались про виконання обов'язків, які лежали на них; вони, або не віддавали маєтків тим наслідникам, яким вони були призначені, або не платили довгів, які лежали на маєтках. Про се ми можемо довідати ся з двох документів, які дійшли до нас. В 1716 р. Адам-Францішек Кисіль, більш знаний під першим іменем ради змішування його з його знаменитим родичем, київським воеводою, в глибокій вже в той час старости, хворий і сліпий, вітебський підкоморій, пише лист своєму внукові синові брацлавського каштеляна з виразами жалю на се, що не звернено йому призначеної Гощі і на домагання великого викупу за сей маєток, при чім він вказує на ті тяжкі умови життя, які були наслідком війни Польщі з Московією в 1654, взяттє в полон його батька і перебування у в'язниці в Москві через 14 років; при сьому автор листа Адам 2-ий Кисіль попереджує, що у його лишав ся тільки один спосіб, а саме відданне справи в суд, за який він і думає взяти ся. Стемпковські, видно, не злякались сих погроз і сей лист з 16 травня 1716 р. житомирський мечник Стемпковський, може бути, та сама особа, що і син брацлавського каштеляна, вносить в житомирські гродські книги 2 грудня 1619 р., тоб-то більше як за три роки, сподіючись, напевно, скористувати ся сим письмом для своїх цілей. Вслід справи нам незнаний.

Друга жалоба на невиконання наслідниками Адама Кисіля його останньої волі походить від *Київо-братського монастиря і колегії*. В тестаменті А. Кисіль признає, що він дійсно винен колегії і монастиреві 60.000 пол. золотих, в яку сплату відступає деякі зі своїх маєтків в Київськім воеводстві. Але монастир не одержав призначених йому сіл від наслідників Кисіля. В 1760 р. Братський монастир домагаєть ся через пограничну комісію, утворену в с. Мотовиловці для заспокоєння всяких взаїмних претензій між обивателями Росії і Польщі, звороту вище згаданого довгу, який, однак, монастир числить на 66.000 пол. зол.; долучаючи до суми довгу ще й проценти, які наросли майже за століття, подаючи в пограничну комісію заяву і, про неповернення Київо-Братському монастирю, архимандритові з братією, позичених у монастиря 66.000 пол. золотих генералом земель київським, носовським і богуславським старостою Адамом Кисілем і недопу-

щенне до володіння закладних за се сіл і хуторів ¹⁾). Гроші монастиря і колегії пропали.

Ми думаємо, що Ад. Кисіль зробив таке розпорядження з роз-мислом, щоб не залатити довгу братству. Справа представляєть ся так: Кисіль завдяки опіці і протекції гетьмана Богдана Хмельницького володів дуже великими маєтками на лівобережжю над р. Десною і дає розпорядження в тестаменті тоді, коли другі польські магнати потратили всі свої маєтки на Лівобережжю. А. Кисіль міг би був заспокоїти довг київського братства саме з цих лівобережних маєтків, що, правдо-подібно були би піддержали її гетьмани; замість цього він зазначає маєтки в київськiм воеводстві, яке належало до Польщі, а її прави-тельство віносилося неприхильно до землеволодіння українських пра-вославних монастирів в Польщі і тому домагання братства не виконано і маєтки перейшли до рук наслідників Кисіля. Лавра і другі київські монастирі, які мали землі і маєтки в Польщі, теж потратили їх.

Натомість довг Київо-Межигірському монастиреві був, здаєть ся, забезпечений на лівобережних маєтках, бо сей монастир не заявляв жадних претензій в пограничній комісії.

Звідсіля ми бачимо, що А. Кисіль, бажаючи лишити після себе добру пам'ять, своїми невдачними розпорядженнями в тестаменті ви-кликав докори, жалоби, суперечки та процеси, які повстали в судах, і вище наведені нами скарги були, очевидно, не єдиними; тільки завдяки суперечкам і непорозумінням між наслідниками, ми думаємо, зчезли тестаменти Адама Кисіля з Володимирських актових книг і пізно появились в Житомирських актових книгах, як необхідна і єдина підстава для заперестання і заспокоєння вікових суперечок і процесів між співнаслідниками.

Звернемось тепер до порівняння тестаментів Адама Кисіля, пер-шого, зкладеного в 1621 р., і останнього, зкладеного перед смертю в 1653 р. та поглянемо, яким був Адам Кисіль в початку і в кінці своєї суспільної діяльності, себ то, яке було його родинне становище, як велике було його багатство, які були його релігійні та політичні погляди. Таке порівняння буде, до певної міри, і характеристикою Кисіля, бо тестаменти се такі акти, в яких людина, в передсмертну годину виявляєть ся уся, відкриває все своє глибоке, тут людина вже не має причини щось таїти або свідомо перекирчувати факти свого життя та діяльності, свої думки. Склад родини, з якої вийшов Адам Кисіль, після смерти батька Григорія Кисіля, був порівняюче не великий; мати, ймовірно, з роду землян Іваницьких, Теодора, та її три сини: Адам, Миколай та Януш; чи була ще у Григорія Кисіля доч казати не можна з певністю. Молодший брат Адама Кисіля не зга-дуєть ся в тестаменті 1653 р., по всій ймовірности, Януш Кисіль вмер в дуже молодих роках. Другий брат, Миколай, був вбитий за кілька років до смерти Адама і мав сина та доч, які лишили по собі потомство. Всі иньші спадкоємці Адама Кисіля, які згадують ся в тестаменті 1653 р., були братами в других і третіх, небожами та племінниками.

Во время першого тестаменту в червні 1621 р., маєток Адама Кисіля складав ся з одного лиш села Низкинич і він міг виставити на війну тільки пять вояків. З тестаменту ми бачимо, що Адам Кисіль був добрим сином і братом; матери він забезпечив спокійне і добре життє, а віддаючи братів в опіку, прохав дати їм добру освіту в За-мойській та Краковській академіях.

¹⁾ Книга Київ. Центр. Арх. за 1755—1760 pp. № 203 л. 17, пункт 3.

В поглядах політичних Адам Кисіль тримав ся тих, які підходять „людям рицарським“: преданність батьківщині і монарху, якими для Кисіля були Реч-Посполита та її король, далі готовність покласти за них своє життя, вважаючи вище всього славу і честь батьківщини. Висловлюючи такий погляд, Кисіль не розрізняв національності і релігії; на його думку, українець і православний, горожанин Речи-Посполитої, повинен бути остільки ж вірний і преданий своїй державі, як католик і поляк. Таким поглядом і можно пояснити, чому при конфлікті національних і релігійних інтересів русько-православної людности з польсько-католицькими Адам Кисіль ставав на оборону останніх.

Релігійні переконання автора тестаменту, по всій ймовірности, були не дуже глибокі: він не жертвує для них своїм суспільним становищем і в турботах про православні храми він дуже зтриманий: на рідний храм жертвує він всього лише 200 пол. золотих.

Другий тестамент Адама Кисіля до нас не дійшов в повнім вигляді, а лише в акті підтверження його автором тестаменту. Зміни, які стались в родиві та маєтках Адама Кисіля вияснити не можливо; невідомо навіть, чому написано другий тестамент Адама Кисіля. Више ми згадували, що причиною могла бути важка хвороба Адама Кисіля. Але можливо і инше. Коли б дійсно причиною була хвороба, то він призначив би не одного, а кількох спадкоємців, як се було десять років пізнійше в 1653 р.; він призначив би спадкоємцями свою жону й свого любимого брата, Миколая, який лишив ся тепер одиноким братом і дорогою йому людиною. Але ні, він не призначає брата Миколая своїм спадкоємцем, а говорить про якогось иншого сукцесора, найменованого в тім тестаменті, не називаючи його точно по йменню. Приходить ся гадати, що він сподівав ся бути батьком і на користь сього сукцесора і склав сей тестамент. Сей другий тестамент, з огляду на вирази „робоаци“, зовсім не внесено до актових книг.

Третій тестамент був останній, передсмертний. Кисіль був тоді в Бересті; здаєть ся, що хвороба прийняла відразу рішучий і небезпечний зворот. 1 травня 1653 р. тестамент був зкладений, а 6 травня внесений до Берестейських земських актових книг, при чім Адама Кисіля називають вже зешлим з сього світу, виходить, що Ад. Кисіль вмер між 1 та 6 травня 1653 р. Вдова його занесла знов тестамент до актових книг, але тепер в ті, де була більшість маєтків, себ то в володимирські гродські, 12 червня 1653 р. Як ми сказали вище, сей тестамент вирвано було з книг актових Володимирського замку і в третій раз записано 20 січня 1756 р. до Житомирських гродських актових книг. В сім тестаменті Адам Кисіль зовсім не нагадує того, який виїзжав на Хотинську війну 1621 р.

Тоді се був син володимирського підсудка, тепер сенатор, київський воевода, властитель більш ніж пятидесяти сіл та місточок, та великих земель по Десні, гряниці яких ледво чи Адам Кисіль сам знав. Повищення та збогачення Кисіля почалось з початку панування короля Владислава IV в 1632 р.: які засоби ужив для того Адам Кисіль невідомо, він сам того не каже і історикам приходить ся самим се вияснити по його діяльности. Як суспільний діяч, виступає Кисіль переважно в ролі дипломата, обороняючи інтереси держави: в сьому випадку Кисіль незмінно йшов за своїми симпатіями до Речи-Посполитої тим більше, що король щедро нагородив його послуги. В свою чергу і від козаків Кисіль мав не меньшу нагороду, як свідчать видані під нашою редакцією акти про народній рух Хмельниччини: гетьман послав козацький загон під проводом полковника Романенка та

свого старшого сина Тимоша, наказавши йому зтримувати від повстання селянство в селах Адама Кисіля. Сей загон не тільки підтримував спокій в маєтках кївського воєводи, але разом з його селянами робив набіги на маєтки сусідів, захоплював і розорив сі маєтки і не вертав їх, не вважаючи ні на що, попередім власникам. Дійшло нарешті до того, що трибунал люблинський присудив Адама Кисіля до баннїції, яка, звичайно, не мала ніякого значіння. І таке своє поведженне, такий засіб збогачення Кисіль не вважав для себе позорним: він одночасно працював і для короля. Кого ж з двох він обманював? Чи вони обидва вважали себе задовольненими і нагороджали досвідченого і хитрого дипломата? Окрім того Кисіль мав ласку і від московського царя. Недивно, що сучасники з підозрінням відносились до поведження Кисіля і готові були вважати його зрадником. Так само підозріло ставалось до Кисіля і козацтво. Війни Хмельницького поділили всі стани в Польщі на два ворожі табори. Багато українських шляхтичів стало на бік народу і боролись против Польщі в рядах козацчини, зустрічаючись на полі битви з своїми попередніми товаришами: пригадаємо Сремію Вишневецького і Юр. Немирича. В таких умовах не багато було таких, що одночасно служили одній і другій стороні.

В тестаменті останнім досить яскраво виступає релігійний індіферентизм Кисіля. В першій тестаменті він записує на рідну церкву хоч 200 пол. зол. та коней, приведених з війни. В останнім тестаменті Кисіль і того вже не робить, ні церквам, ні монастирям нічого не записує. Навпаки, монастирі, як, наприклад, Кієво-Братський наділяє Кисіль великими сумами, які так і лишились несплаченими. Індіферентизм Кисіля ясно виступає в відносинах Кисіля до гойських аріяи, яких вигнала було з свого містечка попередня його властителька княгиня Соломирєцька: ставши властителем Гоці, Кисіль протегував аріянам.

Зазначена двучність кївського воєводи та його відношення до засобів збогачення підтверджуєть ся і переглядом зміст листів до короля та інших сучасників. Але ми тепер не маємо заміру детально розглядати етичний бік діяльності Кисіля і обмежуємось лише опублікованнем дуже важного до біографії Кисіля матеріалу, себ то трьох тестаментів, та зазначеннем того освітлення, яке кидають на моральну вдачу Кисіля три тестаменти при їх порівнянню.

Тестамент сина володимирського підсудка Адама Кисіля-Низкиницького,—1 червня 1621 року.

Тестаментъ, презъ его милост пана *Адама Киселя* справлений.

Року тисеча шестьсотъ двадцат первого, мѣца июня одинадцатого дня.

На вряде кгородскомъ, в замьку его королевеское милости Володимирескомъ, передо мьною, Станиславомъ Собаньскимъ, буркграбимъ замьку Володимиреского, и книгами нивешньними кгородскими старостинскими, становшы очевисто, урожонный его милость панъ Адамъ Кисель з Низкиничъ, сынъ и потомокъ славное памяти урожонного его милости пана Григоря Киселя-Низкиницького, подсудка володимиреского, тестаментъ остатнее воли своее под печатю и с подписомъ руки своее власное и под печатми и с подписами рукъ власныхъ нхъ милостей пановъ приятелей своихъ, в селе Низкиничахъ, року теперешньного, тисеча шестьсотъ двадцать первого, мѣца июня первого дня, рукою своею власною увес написанный, учыненый и справлений, своее власное, належное юриздиции, права, повету и воєводства одступивъши, а под тутошнюю кгородскую, иле розознаня того тестаменту

належало бы, с потомъками и добрами своими вшелякими добровольне поддавшысе и оный во всихъ его конвѣдичияхъ, пунктахъ, паракрафахъ, артыкулахъ, клявзулахъ очевистымъ устьнымъ и добровольнымъ взнанемъ своимъ ствердившы и змоднившы, для вписаня до книгъ нинешнихъ кгородскихъ володимерекихъ явне, ясно и добровольне, пателе и на умысле будучы здоровый, подалъ и призналъ тыми словы писанный:

W ymie Oycy y Syna y Ducha Świętego, Boga w Troycy Jedynego. Amen. Ja, Adam Kisiel z Nizkinicz, syn y potomek sławney pamięci Hrehorego Kisiela-Nizkinickiego, podsędka włodziimirskiego, będąc mente et corpore sanus, poniewaz morte nihil certuis nihil inceruis hora człowieka krzescianskiego, nie tylo zyc rządnie, ale tyz porządnie umrzec, osobliwa animi pietas et conscientiae teneritudo sprawuie to w ludziach, ze, bacząc brewissimum elychnion zycia swego, w czas o rozrządzeniu domow swych pomyslac zwykli, gdyz sive viride sive maturum vitde pommum ab arbore miserae carnis avelli częstokroc widziemy, tak daleko więcey ta gotowosc ludziom rycerskim, ktorzy zdrowia . . . cył meprzyziacielowi oyczystemu czynią, a zywot swoy raczy oyczeynie daruia a niżeli in planto senectutis aquiescere precantur, przystoi. Ja, tedy, nasładuiać zacnych przodkow moich, ktorzy vita gloriam popererunt, na expedyca y teraznieyszą, przeciwko merzyziacielowi srogiemu Krzyza Świętego zawziętą, wyprawilem się tam, gdzie wszystkich nas ieden naywyszszego decret czeka albo mile zdrowia nasze za miłą oyczynze za Krzest Święty y za dosłoiensstwo kroła, pana naszego, wylac albo się z dobrą sławą do progow oyczystych zwrocic, słusznie przykładem tychze bogoboynych przodkow mych, dispositiā iaką kolwiek ubogiego domu moiego uczynic umysliłem. Naprzód tedy cale dufam miłoserdziu Naywyszego Zbawiciela mego, iz On mnie, rzucaiącego oyczynze y ubogi dom moy, a do ley woyny o Jmie Jego święte y całość wiary powszechney czynic z nieprzyziacielem spieszającego się, pobłogosławi y zdrowo do domu zwrocic przez modlitwe Przczystey Panny Bogarodzice Maryiei; a iesliże wolia naiwyszego Pana będzie na tey woynie zywot moy ofiarowac Imieniowi swemu, wierze y całej wiary iestem, ze dusza moja zbawiona będzie, a w iakim się, wierze świętey cerkwie wschodniei urodził, w tey ziwot moy konam. A iż posmierci sławney pamięci oycy mego, podsędka włodziimirskiego, który szedł bez testamentu, opieka bracyi mych Mikołaiia y Janusza Kisielow, lat niemających, y successow w dobra nasze oyczyste majątnosci Nizkinicz, przy mnie, iako bracie starszym, dziedzicu y własnym successorze naturali cursu zostaje; tedy, iesli decret panski padnie mnie na tey woinie umrzec, po smierci moiey, nikt ynny bracią moią opiekac sie nie ma, tylko sama iei mose pani matka nasza. A zeby się kto de linia familiae w te opieke nie wdzierał, tedy ia, iako naturalis tutor y ten, który bona bracyi moiey provideo, mając to w mocy y woli mey, oddaliwszy wszystkie a wszystkie naiblizsze krewne domu naszego, ktorzy by sobie successive tutoriam praetendowali, naznaczam tym testamentem moim y ich mosciow panow przyziaciół moych: xiążęcia iego msci Hrehorego Czetwertynskiego, błata mego; iego mosci pana Piotra Kalusowskiego, iego mosci pana Piotra Laszcza z Tuczap y iego mosci pana Heliasza Malyszczynskiego, ktorych to ich mosci pokornie prosze proptez, animi pietatem, ktura się na przeciwku sirotom godzi, y pozez te związki pokrewne y przyiazni ktura za zywota uprzeymę małem, aby się tej opieke podiać nie denegowali y we wszem az do wzrostu lat brata uego srzednego Mikołaiia, ktoremu lat szesnascie; y strzez Boze na tego smierci, tedy az do wzrostu młodszego Janusza, iej mosci paniey matce naszej postrzegac dobra ych y bronie tudziez starania nie dopomagali, a osobliwie aby iako teraz przez

mię do Akademii Zamoyskiej są dani, aby tam bez odrywania wszelkiego studia swoje bracia moi continuowali y potym aby iako naylepiey actium dulcedinae delimiti mogli byc, niech do Akademij Krakowskiej odesłani będą; a czego uchowau Boze smierci tu lub przed zwroceniem sie mym z tey wojny, lubo y zapieczetowania zdrowia tam mnie samego, na iei mosc panią matke naszą, tedy iukobracią moią tak y maietnosc naszą do wzrostu lat brata starszego maia ich mosc panowie opiekunowie wziac y oney dotrzymywac, a stad na nauke nakladac y onera, iakie by sie kolwiek nalazly znosic s tych dobr; a yz tez iei mosc pani matka nasza od slawney pamieci oycy naszego dozywocia zapisanego nima, tylko oprawe, tedy ia, doznawszy swiętobliwosci zywota, iako pobozney paniey, y milosci na przeciwko nam, iako miley matki, upatruiac to, aby po smierci mey gdy bracia moi dorostą, od nich albo, strzez Boze, na bracią moią smierci, tedy od successorow y potomkow domu naszego impedymetu iakiego w dozywotnym mieszkaniu ni miała, ia na części mey dziedzicznej dozywotnym prawem iei mosci, gdy zamaz nie poidzie, zapisuie pięc tysięcy złotych polskich: na ktorey części tak przed podziałem, iako y po podzieleniu bratnim, y az do smierci swey za tym prawem ma iey mosc spokojnie mieszkać y uzywac, a po smierci iei mosci tudziez y ta summa ni na kogo inszego tylo na bracią mą upada. Długi, ktorzych ia ieszcze nie doplacilem, oycy naszego z teyze maietnosci, iako naprzedzey, maia byc znoszone; ktorzych więcey nie masz tylko panu Iwanickiemu Iwanowi złotych szescset, a potomkom pana Suchodolskiego złotych sto; tak tyz po mnie długow, co by sie kolwiek pokaralo, drobnych ex nunc zapłacone byle, nie czyniac ciężkosci duszy mey: prosze poczet moy, kturego mam koni pięc, pod chorągwią jasnie oswieconego xiązęcia iego mosci Jerzego Zasławskiego, ze wszystkim ochendostwem, co by go kolwiek zwrocic sie mogło, s tey wojny, iei mosci paniey matce mey ma byc oddany; skąd naprzod yz przy mnie iest siostrzeniec moy pan Oranski Jan, tedy będzie pare koni z rysztunkiem iemu dac prosze; czeladzi mey, ktorzych Pan Bog zwroci, skuteczną zapłatę uczynic; osobliwie za tym, ktorzy ze mną w ynszych expedyciach lata swe trawili, nagrodzic, iako Radowskiemu, Czarnawskiemu, Wysockiemu, Zubickiemu y Alexemu, respektuiac, na to, ze przy mnie pierwey na Orynime brata iego rodzonego u potrzebie zabito; a temiz konmi, ktorze w wozie są, y ynnych nie mało luznych, zyczyl bym tyz sobie, co kolwiek s tey pracy mey, lubo z wyslugi krwawyi, lubo s tych dobr ubogiey oyczyny moiey, ofiaruiac na chwale Bozą, na iaky monastyr designowac, ale upatruiac iako iachiram patitur cerkiew Boza y prze naszliadowania a successu temporis, gdzie sie co obroci, tedy naznaczam na własną cerkiew naszą Niskinicką, gdzie y cne cialo oycy mego pogrzeblem, złotych dwiescie, ktore napierwiewy wszystkiego aby ku ozdobie domu tego oddane byli, pod sądem strasznym Bozym opisuiue y obowiazuie; w ktorey to cerkwi, moznali, aby cialo moje in patrio solo przy oycowskim grobie pogrzebione bylo, prosze; dobr wszelakich ruchomych y lezacych y wszystkich in genere sprzetow domowych szafunek przy iei mosci paniey matce naszej zostaiue; a strzez Boze na iei mosc smierci albo zeby posc zamaz miała, tedy przy pomienionych ich mosciach panach opiekunach, ktorzy dla pociechami obfitemi nagrody Bozey, iakowiy mnie za zywota oswiadczeni dobroczynosc y przyiazn, takową milosciwą y tym gorączszą łaskę osirolemu domowi y braci mey pozostalym ze oswiatczą, tegom, pewen; samego siebie y wszystkie wystempki moie wspomniawszy, aby ie On Sam przebaczył, Zhawicielowi memu y opiece Przczystey Bogarodzice polecam; to samo przed sie wziąwszy, ze nou di urnitate metienda est felicitas, nec brevitae vitae infelicitas, sed pres-

tare gestiis et gloria parta, quae posteritatis memoria alentur; tego testamentu mego y wszystkich punctow lego, gdy mie Pan Bog szczęśliwie zwroci, przez mie samego tak cassatią wolną, iako y poprawę, o czym by mi sie nie zdało, zachowując sobie wcale. A na ten czas aby swiatkami byli tey woli mey, prosilem ich mosciow panow przyiacioli moych, to iest, iego mosci pana Piotra Łaszcza, iego mosci pana Michala Oranskiego, iego mosci pana, kturzy do tego testamentu mego pieczęci swe przycisneli y ręce podpisac raczyli; ia sam podpisałem sie y pieczęc ma przykładam.

Działo sie w Nizkinczach, roku tysiąc szescset dwudziestego pierwszego, juni i pierwszego dnia.

У того тестаменту печатей притисненыхъ три, а мestyць зае тежь на притиснене печатей наготованыхъ две, а подпис рукъ тыми словы: Adam Kisiel z Nizkincz, ręką swą. Wojciech Miedwiński, sędzia g. włodzimirski; Piotr Łaszcz. Michailo Oranski, ręką swą własną.

А такъ я, буркграбя, тотъ тестаментъ, за поданем очевистымъ, добровольнымъ признанемъ и прозбою выпъменованого его милости сознаваючого, прынявши, оный, с початьку увес ажъ до коньца, до книгъ нынешнихъ кгородскихъ володимерскихъ, самый оринваль его томуж его милости подаваючому выдать розказавшы, уписаты есми казал и есть уписанъ.

Книга Київ. Центр. Арх. № 985, л. 294, акт 293¹⁾.

Підтвердження чернігівським каштеляном Адамом Кисілем свого тестаменту,—15 вересня 1643 р.

Року тисеча шестьсотъ чотиресять третего, мца сентебра петнадцатого дня.

На вряде кгородскомъ, въ замьку Его Кр. мл. Луцкомъ, передо мною Щеснымъ - Збожнымъ Лайшевскимъ, подстаростимъ луцкимъ, становши персоналитеръ, велможный его мл. панъ Адамъ з Брусилова Кисел, каштелянъ черниговский, староста носовский, ясне и доброволне для записанья до книгъ нынешнихъ кгородскихъ луцкихъ созналъ, ижь его мл. сознаваючий тестаментъ остатнее воли своее де дата въ Луцку, на елекции депутаткой, року теперешняго, тисеча шестьсотъ чотиресять третего, дня петнадцатого м-ца сентебра, написаний рукою власною его мл. и приятел его мл., при томъ будучихъ, то есть: освещеного кжати его мл. Григория Четвертенского, подкоморого луцкого, его мл. пана Миколая з Брусилова Киселя, хоружого новгородского, его мл. пана Даниеля Ела-Малинского, хоружого волинского, его мл. пана Андрея Чаплица-Шпановскаго, подписами и печатми утверженный, во всехъ кондицияхъ, пунктахъ, параграфахъ, артикулахъ и клявзулахъ роборуеть и ратификуеть, декляруючи его быти такои ваги, якъ бы былъ слово одъ слова до книгъ переписанный и сознанный, хочечи того, абы тотъ тестаментъ..... и сукъцессора его мл. въ томъ тестаменте выраженого, во всемъ сакросанкте былъ захованный и выполненый....

Книга Київ. Центр. Архіва № 2160, л. 560 аб., акт 878 (зѣпє, старої словянської буквової нумерації).

Різнця в тих числахъ пояснюеть ся тим, що і тут, як і в 1653 році, тестамент Адама Кисіля в чімсь інтересі знищено, а разом з тим і ще сім других документів, зміст яких ізза недостачі реєстру, теж знищено, лишаеть ся невідомим.

¹⁾ Гл. теж: J. T. Lubomirski: „Adam Kisiel, wojewoda kijowski“. Warszawa, 1905.

Тестамент київського воєводи Адама Кисіля.—1 травня 1653 р.

Oblata extractu z xiąg grod. Włod., z upisaniem w nim *testamentu* niegdy wielł Adama *Kisiela*, woiw. y genll ziem Kijow., podanego.

Roku tysiąc siedmset pięcdziesiątego szostego, miesiąca januarij dwudziestego dnia.

Na urządzie grod., w mieiscu J. K. M. Zytomirzu, przede mną, Ignacim-Kajetanem Żerebitem Franciszkim ptunc grod, głłm wwa Kijow, y xięgami ninieyszemi grod. Kijow, comparens personaliter, urod. Jm. pan Daniel Sokołowski, subdelg. grod. Kijow, ten extract z xiąg grod. włodzi-mirskich, z pieczęcią, korekta y lekta grodu tegoz, z upisaniem w nim testamentu niegdy Jwiel. Adama z Brusilowa *Kisiela*, wwdy y gła ziem Kijow, racone intro content. ad acta psen. castren. Kijow. per oblatam podał de tenore tali:

Wypis z xiąg grodzkiech zamku Włodzim.

Roku tysiąc szescset pięcdziesiątego trzeciego, miesiāca julij dwudziestego czwartego dnia.

Na urządzie grod., w zamku Jkmcj Włodz., przede mną, Maxymilianem Wereszczaką, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa Włodzim., y xięgami ninieyszemi grod. staroscinskiemi, stanowszy oczewiscie ur. Jan Sosnicki, sługa J. W. Jmci pani Anastazyi-Krystyny z Nowosiolek Kisielowey, woiewodz. kijow., extract testamentu J. W. Jmc pana z Brusilowa *Kisiela*, woiewody y gñła ziem Kijow., Tlumac., Nosow. etc stty, z xiąg grodz. Brzesk. autentice wyięty, dla wpisania do xiąg ninieyszycch grod. włodzi-mirskich, imieniem teyze pomienionej Jey m. pani woiewod. kijow., pani swoiey, per oblatam podał, prosząc, aby do akt ninieyszycch przyięty y wpisany był, ktory tak się w sobie ma.

Widymus z xiąg grodz. wtwa Brzesk, roku od Narodzenia Syna Bozego tysiąc sześćset pięcdziesiątego trzeciego, miesiāca majia szostego dnia.

Na roczkach sądowych grodz, porządkiem statutowym przypadłych y sądownie w Brzesciu odprawowanych, przed nami, Hieronimem-Kazimirzem Jelniskim, podstt Zederem, Koscią sedzią a Hieronimem-Kazimirzem Lis-Zelenskim, podstt mieln., pisarzem, urzędnikami sadowemi gr. Brzes., postanowiwszy się oczewisto, jm pan Franciszek Krynicki pokładał y do aktykowania podał testament zesłego z tego swiata jm p. Adama z Brusilowa *Kisiela*, wwdy Kijow., osobom y na rzecz, w nim specificce wyrazoną, służący, prosząc, aby był przyięty y do xiąg wpisany; ktory, wpisując w xięgi słowo do słowa, tak się w sobie ma: W Jmie Oyca y Syna y Ducha Świętego. Amen. Zyiąc na tym doczesnym, pełnym wszelakich odmienności, swiecie, pełgrzymujemy do wieczney oyczyzny y iako zeglarze na burzliwym seykując morzu, do iednegoz wszyscy po smierci płyniemy portu; ktorego, dopłynowszy, bierze kazdy, według dzieł y zasług swoich, od sprawięliwego miłosciwego Pana y Stworcy swego nadgrode, jako tedy nic pewniejszego nad smierc, tak nic wątpliwszego nad zywoť, w kazdym momencie smierci podległy był. Zważaiąc, aby ta ostatnia godzina bez przystoynego rozporządzenia sumienia y domu nie poscignęła, ia, Adam z Brusilowa *Kisiel*, wwdą y gnll ziem Kijow., Tlumacki Nosow. etc stta, a przed majestatem Boga moiego—proch niegodny, naymnieyszy ex peccatorum peccator maximus, nayprzed profiteor y deklaruie, iż, iakom lat pięcdziesiąt y trzy wieku moiego, ktorego mi pozwolił Pan Bog, żyłem in orthodoxa a vita catholica reliigione wschodney Sw. cerkwi Bożey, Matki moiey, w ktorey od lat sześćset nieodmienne zawsze przodkowie moi zostawali, y teraz do ostatniego tchnienia mego chce zostawae, y mam nad-

ziewę y wiarę zupełną w miłosierdziu Pana moiego, że ta wiara święta, w których tak wiele wybranych Bożych y męczenników świętych podobała się P. Bogu, stac y mnie przed majestatem Jego świętym byc grzechy moje niezliczone miłosierdziem Jego świętym, w których się usprawiedliwic grzesznemu rzecz iest nie podobna, ogarnione były, w czym na pomoc uzywam y chce miec niwinną mękę Pana Zbawiciela mego y przenaydrosszą krew Jego świętą, zylaną na krzyżu za grzechy nas wszystkich, a przytym modlitwe przenayświętszey Przczystey Bogarodzicy y Matki Jego y wszystkich świętych wschodnich y zachodnich, którzy iedne byc cerkiew świętą Bożą, wyznawiając, a od sarnego Jsusa Pana ufundowaną, lanie krwią swoją pieczętowali niezgody wszystkie y kontrowersye, iakom zawsze miał za prozne, majestat Boży uwazające między temi, którzy iedne puricipia iednego fundatora Jsusa Pana, Zbawiciela naszego, mamy, tak y teraz y na ostatnim punkcie zywota moiego racludo, a moje niegodne studia, ktore zawsze były wierne do uspokojenia gentis et regni, a zatym y oyczynny, y moje wszystkie tot passiones et jacturos zdrowia y fortuny z tey okkazy podjęte, rzucam pod nogi Boskiego majestatu, przed którym wszystkie skrytosci są odkryte, a kazdy structum rationem czynow y dzieł swoich oddawac będzie, odpuszczam przy tym każdemu co kolwiek mnie w niewinności obeyszło moiey zawiści y nienawiści, y wiecznych w oyczyźnie moiey zasług krwawych y pracowitych zasług moich de tractu zaczynam, przytym ubogiego y wyniszczonego przez nieprzyjaciela domu moiego y czynię rozporządzenie takie: *primum*, de Deo po Bogu y Rodzicach moich, iuż do chwały iego świętey powołanych, vitae sociae laetera przez wolą Bożą y naywyższy sakrament sprzęzony, nienaruszenie za łaską Jego świętą przeżyłem lat dwadziescia zżeć y lubo za grzechy fructu matrimonij privatus iestem, świętobliwey pobożności, miłości y usług doznałem małz moiey ieym pani *Anastazy-Chrystyny z Nowósilek*, tedy, nagradzając wiele ze mną stawiony, co kolwiek mam dobr moich dziedzicznych w wwie Wołyn., tak Luck. iako Włodzim. powieciech, nic nie excypuiąc, na wszystkich dożywotne dominium post fata mea, poki Pan Bog przedłuży wieku, daie, daruie y zapisuie, y co kolwiek bym z tych ze dobr moich pomienionych dziedzicznych miał komu albo testamentem tymze moim albo osobliwemi zapisami swemi dac darowac summami onerowac, to wszystko az post fata, po dożiwociu jey mci pani, ma miec swoy skutek, a dożywocie iey nic nie derregowac, a te expressa magis docent; tedy te dobra moie mlanuie: zamek y miasto *Huszcz* cum attinentijs folwark *Woskodawy* y *Mniszyn* ad attinentiis, na których osobliwy zapis ma małz moja, y wniesienia summy swoiey własney dziewiędziesiąt tysięcy złtch pollech; zamek y folwark *Hnuyno* cum attinentiis, dwor y miasteczko *Nowy Brusilow*. z folwarkiem, *Tumin* y *Hubin*. dwor y folwark *Swoyczow*, z wolka; zamek y folwark *Dorohinicz*, dwor y folwark *Nizkienicze*; rzeczy zas moie ruchome wszystkie y co kolwiek w szkatule moiey zostaie to wszystko daie, daruie małz moiey, żadney rzeczy nie wymuiąc a ni excypuiąc, co kolwiek iedną ruchomą rzeczą we złocie, srybrze, szatach, rynsztunkach, gumnach, stadach, bydłach, ochędostwie y domowstwie nazwac się y naydowac może,—wszystko to wiecznemi czasy daie y daruie.

Corce zas wielkiey pamięci brata moiego, który miłość swoie ku oyczyźnie y panu, a sławę domu swego krwią zapieczętował, pana Mikolaja z Brusilowa Kisiela, stty czerkas, Helenie y Hilaryiey Kisielownie *Stepkowskiej*, sttney włodzim., y oddawszy iey oyczyznę w Belz. ziemi *Szatanow* z *Chorbkowem* a u powiecie Włodz. *Lasłow* y *Oranie* y przystoyną stanowi iey dawszy wyprawę, teraz tym testamentem moim daie y daruie;

a summą osmdziesiąt tysięcy y pultora, którą mam u J. O. X. Jmci Dymitra y Konstantego Wiszniowieckich, y majątnosci, w tey summie w possessyi moiey będące: *Woyskowieze Jakowieze, Ciuworostow, Suchodoly, Dziekciow y Linszczyznę*, wespół tę summę ex nunc rezygnuje także po śmierci moiey zaraz synowicy moiey pomienionej, pani staros. włodziń., do possessyi oddać tę summą warując, aby *przyjaciele y służbę moie*, każdy roku swego, iż te dobra są na rok zastręgowane, dotrzymał, według skryptow moich, y krescencye swoje aby zebrawi; a pro termino, gdy się rok wypełni, synowica moia tę dobra z malżakiem swoim odebrawszy, onych zazywac y niemi dysponowac będzie aż do oddania summy pomienionej od xiążąt Jchm obracam.

Za tym, jeżeli Pan Bog wziół *synowca mego* iednego pana *Włodzimirza* z Brusilowa Kisiela, sttę hołow., miłość moie ad posteritatem domu moiego, lubo do dalszych z tych ze iedney linii krwi idących, y takową czynię dystrybucyą dobr moich: w. panu *Mikołajowi z Brnsilowa Kisielowi*, podkom. derbs., post fata malżki moiey, wiecznemi czasy *zamek y miasto Hoszczow*, przy Horyniu rzece leżące, w powiecie Luck. dębącą dwor y folwark *Woskodawy*, dwor y folwark *Mniszym*, sióło *Terentiw*, sióło *Czudynkie*, sióło *Krasilowke* y *Włodzimirowke*, dobra ode mnie za trzy kroc sto tysięcy złt nabyte od dziedziczki Huszczyrskiej, xiężney *Solomireckiej*, kasztell. smolen, pokrewney moiey, y od dziedzica Woskodawskiego pana *Wieluhurskiego*.

Panu *Piotrowi* z Brusilowa Kisielowi, sttcie wyszgrod., *zamek y miasteczko Wieprzyn*, tudsz miasteczko *Nowe Włodzimierz*, sióło *Wyżwę*, sióło *Makarewice*, sióło *Kisieliwice*, sióło *Zarudne*, sióło *Ryzniq*, sióło *Kuchary* y sióło *Kucharską slobodę* przy rzece Teterewi, w wwie Kijow. leżące, z rudniami, młynami y wszystkimi przynależnościami, nic nie excypując, w zastawie na ten czas będące w jm pana Maxymiliana Brzozowskiego, kasztell. kijow., w szesciudzięciąt tysięcy, a przez mię za sto tysięcy słu kupionc y nabyte od zeszłego pana *Zmijowskiego*, wiecznemi czasy daie daruie y zapisuie.

Panu *Jerzemu* z Brusilowa Kisielowi, sttcie sinnic po dozywociu malż moiey *Swoyczow y Wilkie*, *dobra* przez mię od pana Jałowickiego, podkomor. krzemien., nabyte, daie, daruie y wiecznie zapisuie.

Panu *Wacławowi* y panu *Benedyktowi* z Brusilowa Kisielom, post fata malż moiey, dwor y miasteczko *Nowy Brusilow*, także dwor y folwark *Tumin* y sióło *Hubin*, *dobra*, przez mię od pana Jałowickiego, podkom. krzem., y od pana *Adama Burkackiego* nabyte, daie, daruie y zapisuie wiecznemi czasy.

Panu *Eliaszowi* z Brusilowa Kisielowi, synowi pana stty czern., in minorenni statu, dwor y folwark *Koilyn* post fata malż. moiey, wiecznemi czasy daie, daruie y zapisuie *dobra*, przez mie nabyte od pana podkom. krzem.

Panu *Jakubowi* z Brusilowa Kisielowi, *zamek y folwark Dorohinice*, w zastawie u jm pana *Andrzeia Suchodolskiego*, stty lityn., szwagra mego, w summie trzydziestu tysięcy, post fata malż moiey, wiecznością daie, daruie y zapisuie.

Minorennibus synom zeszłego z tego swiata pana *Alexandra* z Brusilowa Kisiela, podstt czern., *Władysławowi y Jarosławowi*, y trzeciemu pana stoln. synowi *Michałowi*, na Hnoynie, *Mohylnie*, *Smielance* y *Turyi* trzydzięci tysięcy złtch, to jest, kazdemu po dziesięć tysięcy, daie, daruie y zapisuie, a wieczność, post fata malżki moiey, zamku *Hnoynskiego* y pomienionych przysiołkow synowicy moiey, pani sttney włodziń., rezygnuje; ktore to trzydzięci tysięcy pomienionym panom Kisielom z tych ze dobr oddać powinna będzie.

Długi zas moje, ktore, służąc Jkimci y Rzpety y maiętności moje wszystkie ukrainne *zadnieprskie*, posiadzone mając od nieprzyaciela, iakie są y iakie mają być wypłacone, wyrazam: w wwie Czern. Po.... pana Jerzego *Peniqtówskiego*, brata moiego, to iest, panu *Abrahamowi Lysakowskiemu* y siostróm iego na *Chweskowce*, folwarku pod Mianą, zawisła y należąca, per jus cessionis na tez Chweskowkę mają być wislezone; także sierocie, corce pana *Zbigniewa Janowskiego*, sługi mego, złtch osmset, a *Osyłowiczom*—złt dwanasceset, tak pamieniona maizka moja, iako pani zostaiących dobr, ma y powinna będzie płacic, gdy przydzie do possessy onych; tudzież z potom. *Pensona, gdańszczanina*, y drugih panow gdańczan w potaszowych kontraktach, iż nie dosyc się im stało ode mnie u zawziętych niemłych summach na legacyą moskiewską, gdy posłem byłem wielkim; ktore summy z *lasow Mianskich y Kisielgrodz.* miał być wypłacone towarami lesnemi, a potym nastąpiła woyna, y te summy na tych lasach nie uiszczone zostały; tedy aby się kazdemu dosyc stało, na trzy lata, rachuiąc zarazoswo bodzenia z ręk nieprzyacielskich tych dobr, lasy y budy należec mają, aby nic nie zostaakli na summieniu moim; oblięgię w tym summieniu tezy małzki moiey, aby przez zupełne trzy lata nie biorąc od tych pomienionych panow *gdańszczan*, dała za długi ich wszystkie budy do wyrobienia w tych maiętnosciach z obuch stron rzeki Desny, a panowie gdańszczanie sami między sobą, secundum quantitatem summ swoich, pomiarkowac się mają.

Monasterowi tez *Meżyhorskiemu Kijow.* zostałem winien na skrypt fidelis depositi sześć tysięcy złt poll, ktore mają być oddane od tezy pomienioney malki moiey y z tych ze dobr *Zadnieprskich.*

Więcey zadnych długow u tym wwie moich nie masz; w wwie zas Kijow. sześćdziesiąt tysięcy złt poll wyderkafowey summy mają 00. *bractwa Kijow.* rektor y collegium tameyszego na zamku moim y miasteczku *Nowosiolkach, Zamostyczkach, Bohuszowce y Lobaczewszczyźnie*, przez mię od małz moiey, dobr tych dziedziczki, nabytych, ze tym ze 00, aby iuż żaden z potomkow zadnego pretextu do tych dobr moich nie miał, daie, daruie i wiecznemi czasy zapisuie temu bractwu et collegio, hac sola adijeca conditione, iż co na tychze dobrach iest ode mnie przed tym zapisaney summy dwa czy trzy tysiące na *cerkiew Salvatoris*, przy *monasterze Peczerskim* będącą, y na szpital ts. Antoniego y Teodozego *Pieczarskich* zapisaną, oddac y zaplacie mają.

Sierotom zas, dzieciom nieboszczyka pana *Andrzeja Chodyki*, woitya kijow., dwanasce tysięcy złt naznaczyłem na ratuszu Kijow. trzema ratami miały być uiszczone, z kozdey raty po cztery tysiące; iuż te raty expirowali, iakoby iednak przez nieprzyacielską detentionem nie miały być wypłacone, oblięgię maltkę moię y proszę, aby residuitatem nieoddaney summy tym sierotom oddała y uiszcila z tych ze dobr *Zadnieprskich*; więcej w wtwie Kijow. zadnych długow nie masz, krom pomienioney summy Jm panu kijowskiemu na *Wieprzynie y Nowym Włodzimierz* zawisley, a potomkom pana *Zmijowskiego* złtch kilkaset reszty za majetność *Kucharską*, od niego nabytą, którą Jm pana Kijowskiego summę y tę kilkaset złtch pana *Zmijowskiego* potomkom pan starosta wyzgod., synowiec moy, iako dziedzic tych dobr, znosic sobie będzie powinien; w wwie zas Wołyn. na Huszczy pani *Oleszyniey* dwa tysiące y oycu *Laskowi Czerezyckiemu* złtch tysiąc pan podkom. iuż, iako dziedzic tych dobr zaplaciec będzie powinien; w powiecie zas Włodzm. dwadziescia tysięcy złt panu *Gabryelowi Foremzbachowi*, na Ozdiutyczach assekurowane zapisem moim, pan *Wacław* y pan *Benedykt Kisielowie*, którym te dobra wiecznością rezygnowałem, zaplaciec powinni będą; ciż *Kisielowie Swoyczowskiemu* zapisany ode mnie

wyderkał zawsze na każdy rok płacić powinni będą; panu *Kulczyckiemu*, skar. czern., osm tysięcy złt unione *na Wulce Swoyczowskiej* assekurowane, pan stta sien., mając sobie wieczność rezygnowaną, z Swoyczowa znosić będzie; panu *Burkackiemu* pułosma tysiąca długu *na Koiłnie* zapisanego, Eliasza Kisiei y jego przyrodzeni opiekunowie, ponieważ ieszcze iest minojennis, znosić powinni będą.

Już tedy Bogu Wszchemogącemu Stworzycielowi memu, oddaie się w ręce śmierci y żywot, a ciało moje grzeszne ex vitias w iednym ze grobie z miłym bratem moim chce miec położone in patrio solo, y o te małki moiey pozostałey prosze.

A ten testament stwierdzam pieczęcią y podpisem własney ręki moiey, tudziesz ichm pp przyjacioł, przymnie będących. Pisan *w Brzesciu Litew.* dnia pierwszego maja, roku Pańskiego tysiąc sześćset piędziesiątego trzeciego.

U tego testamentu, przy pieczęciach przycisnionych, podpis rąk temi słowy:

Adam z Brusilowa Kisiel, wvda kijowski, ręką swą. Jerzy Niemirydz, podkom. kijow., proszony do podpisu. Krzysztof Kolczycki, skar. czern., ustnie proszony pieczętarz do tego testamentu. Franciszek Krynicki.

Ktory ze to testament, przez jmc pana Franciszka Krynickiego ku aktykowaniu podany, iest przyjęty y do xiąg sądowych Brzeskich wpisany, z których y ten vidymus, pod pieczęciami urzędowemi y podpisem ręki pisarskiej, stronie iego potrzebującej iest wydany.

Pisan w Brzesciu.

Korrygował Sobiczewski.

U tego ekstraktu pieczęci dwie przycisnionych, a podpis ręki pisarskiej temi słowy: Hieronim-Kazimierz Leszczyński, pisarz.

Ktora oblata, za podaniem y prozbą wyz mianowaney osoby, a za przyjęciem moim urzędowym do xiąg niniejszych grodz. włodzi. iest przyjęta y wpisana; z których y ten wypis pod pieczęcią grodz. włodzi. iest wydany.

Pisany w zamku Włodzi.

U tego ekstraktu korrekta w te słowa: correxi Nietoczynski, mpria (L. S.)

Lekta zas temi słowy: lectum per Cieszkowski, mmae.

Ktory to ekstrakt testamentu per oblata podany, za podaniem y prozbą wyz podawiającej osoby, a za moim, urzędowym, przyjęciem słowo w słowo do xiąg niniejszych grodz. Kijow. iest ingrossowany.

Книга Київ. Центр. Архіву, № 66, л. 29 об., акт 19.

Лист вітебського підкоморія Адама Кисіля до каштеляника брацлавського Стемпковського в справі Гоці—9/v 1716 р.

Oblata copij listu od j. w. Jmci pana *Adama Kisiela*, podkomorzego wdztwa Witgo, do w. j. m. p. *Stępkowskiego*, K. D. pisany.

Roku tysiąc siedmset dziewiętnastego miesiąca decembris wtorego dnia.

W roczki sądowe grodzkie łuckie, od dnia wtorego miesiąca novembris przypadłe a do dnia czwartego miesiąca decembris y roku, wyz na akcie mianowanego, prorogowane. Przede mną, Franciszkiem Stoienskim, namiesnikiem podstarostwa Łuckiego, y xiegami niniejszemi grodzkiemi łuckiemi, Comparens personaliter, urodzony Jmc pan *Alexander Sikorski*, sługa w. Jm pana *Marciana Stępkowskiego*, mieczn. zytt, dla zapisania

do xiąg niniejszych grodz. Luck. tę kopią listu, od i. w. i. m. pana Adama z Brusilowa Kisiela, podkomorzego wdztwa Wł-go, do j. w. i. m. pana Stępkowskiego, kasztellanica bracl., pisanego, ad acta per oblatam podał, cujus tenor sequitur ejusmodi.

Jasnie wielmożny mosci panie kasztellanicu braclawski, mnie wielce mosci panie wnuku! Kiedy mi nie tylo distancia loci, ale y szędziwość wieku moiego, przy słabości zdrowia y utracie iuż wzroku, tę trzy maxime nie dopuścili dotąd tey szczęśliwości, abym personaliter mogł in loco loci w. m. m. panom-oddać veneracyą, tę tylko odbieram kontentię, że mam przez listowny odzew w. m. w. m. pana pewną wiadomość o dobrym zdrowiu w. m. w. m. panow, którym aby Pan Naywyższy długoletnie w pozny wiek w. m. w. m. panow cum augmento tak naysymylniejszych successow conserwowac raczył tę moię uprzejme urodzonego szczerzo zyczliwego affektu effundo vota. Jndoleo iniquae sorti meae, że dotąd ab tot et tanta obstacula w tak zamieszanych czasiech nie mogłem przyść in possessionem bonorum z dobroczynney łaski świętey pamięci J. W^o Jm pana w-dy kijowskiego, dobrodzieia, stryia moiego, to iest majątnosci, nazwaney *Hoszczca*, dobrodzieiowi rodzicowi moiemu ostatnią testamentową onego wołą zapisanę, ktorey teraz po utraconych consuccessorach do tego dziedzictwa sam tylko ieden zastałem legitimus successor. Causarunt hanc retardationem, iakom namienil wyzey, tot et tanta obstacula: nayspiesze, zeyscie z tego swiata dza rodzica moiego, ktory, dotrzymuiąc wiary y zyczliwosci mająstatowi i. k. mci y całosci Rzeczy-pospolitey, na fortecy witebskiej, wespoł z innemi ich mciami pany obywatelami, wzięty, w więzieniu Moskiewskim za mil więcey sta, za stolicą, tam, w więzieniu, życie swoje dla utrzymania y sławy ubogiego domku naszego chętnie śmiercią zapieczętował, zostawiwszy nas osierocalych minorennes przy dzieycy matce naszey, z którą, uszedszy z fortecy witebskiej, przez lat kilkanascie cudze kąty po roznych zagraniczach pocieralichmy y nie miał mendicatis suffragiis w lat kilkanascie, za skonczeniem pierwszey woyny moskiewskiej, do oycowskich popielisk cum summa egestate wyzuwszy się, ze wszystkich fortun splendorow y zapasow pienięznych, powrocilichmy, po zeysciu z tego swiata dzieia Jm pana woiewody kijowskiego, przed zaczęciem pierwszey woyny moskiewskiej, będąc dziey rodzic moy tak wielą listow invitatus, od i. w. ieymci pani woiewodziney kijowskiej, dzieyki stryięki moiey, która, z osobliwey łaski y miłosci ku domkowi naszemu, mając sobie zapisanę summy od dzieia stryia naszego a małzonka swojego, dziewięcdziesiąt tysięcy złotych na *Hoszczcy*, ustępowala realney summy trzydziestu tysięcy y dozywocia sobie na teyze *Hoszczcy* od nieboszczyka zapisanego afektuiąc, tylo aby dziey rodzic moy pozostał w sierockim stanie, przybywszy na Wołyn, był pomocnym w trudnosciach Jmci, na co mam pro documento listy dzieyki iey mci pani stryienki, do dobrodzieia rodzica moiego pisane ratione tey szcudroblivey łaski, deklarowaney dzieiowi rodzicowi moiemu; iakoz prętko, po zeysciu z tego swiata dzieia Jm pana stryia, rezolwował się rodzic moy iechać na Wolyń, aby za tak wielką deklarowaną łaskę iey mci dobrodzice swiadczył u sieroczwie oney w sprawach y trudnosciach usługę swoią, y iuż nie tylko szescdziesiąt tysięcy, na ktore Jmc więcey nie potrzebowała za *Hoszczca*, ale y spełna dziewięcdziesiąt tysięcy, in casum renitentiae, miał gotowe, a w tym hostilitas moskiewska w tym ze roku zaszła y iuż in procinctu itineris przed się wzięto drogę na Wołyn dziey rodzic na fortecy witebskiej, szturmem wziętey, do więzienia tam lat czternascie ciężkie wysiedziawszy więzienie, fatis cessit. Woyna ta lat kilkanascie trwała; my pozostali minorennes, przyszedszy do lat doskonalszych, woyskowochmy traktowali az do

ostatniego skącenia traktatów z Moskwą, a potem ze Szwedami nie miałem potem pory upomnieć się tej successyi, nam po dzieiu stryiu naszym zapisaney. Po uspokoeniu nie co oyczyzny naszej, zdarzyło mi się razy kilka posłować na seym z wojewodztwa moiego, a to intuitu zbliżenia się ad propria y iako nauprętszego doyscia swojej nalezytosci. Miałem na tych seymach za kolegę seymowego godney pamięci Jm pana Czarneckiego, gubernatora na Dubnie, który mnie toties, quoties urgentissime z tym naydował, wiedząc o tym dobrze, że iestechmy legitimi actores et successores tej Hoszczy, korey wiedział że iest w possessyi tak dawno u w. m. państwa zastawney, w dziewięćdziesiąt tysięcy złotych, o którą, traktując ze mną, przymował na siebie exolucyą tej summy dziewięćdziesiąt tysięcy, w. m. państwu należącej, a za wieczność żyje Bog na niebie dawał hic et nunc wraz szesćdziesiąt tysięcy złotych, iakoż, gdyby się pociągnął daley, już bym conkludował ten kontrakt, tylo zem miał rodzzonego moiego in vivis, spolnie do teyże wiecznosci należącego, zebym się nie zdał byc injurius w tym małym wiecznosci tak obszernych dobr kontrakcie, musiałem differe z iasnie u Bogu przewielebnym xięciem Jmcią Czetwertynskim, archi-episkopem mohilewskim, lat kilka temu zdarzyło mi się ziechać w Mohilewie iadącemu z Jmcią panem starostą zmużdżkim, hetmanem W. X. L. przez Mohilew, wizytowalismy xięcia Jmci w klasztorze onego Mohilewskim, gdzie, po roznych dyskursach, xiąże Jmsc, wiedząc już o imieniu moim, z tym się odezwał, że ma plenariam potestatem, sobie od w. m. w. panow dano, do traktowania y konkludowania o wieczność tej Hoszczy, że nam czas prętki wyiazdy Jm pana starosty zmużdżkiego z Mohilewa z woyskiem, nie ustępując w długie controwersye, dałem takową Jmci rezolucyą, że ponieważ w. m. w. m. panowie zyczycie sobie wiecznosci tej Hoszczy ex vinculo consanguinitatis, omnem facilitatem do traktowania o wieczność deklarowałem, y zda mi się, zem na ten czas przez xięcia Jmsci pisał do w. m. w. panow, praebendo omnem facilitatem, na co nie miałem responsu y od xięcia Jmci żadney o tym wiadomosci. A że w. m. pan raczysz mi w terazniejszym liscie swoim oznaymować o iakichsi nowozaciągnionych na wieczność moją ciężarach y długach nad dziewięćdziesiąt tysięcy złotych, w. m. m. w. panom prawem zastawnym wlewkowym należącej, nie wiem, quo jure zastawny possessor może na wiecznosc sobie nienależącą zaciągać, jakie ciężary y dług, które zaciągał, ten powinien będzie exolvere y oczyścić mi wieczność; ja zas, iako wiecznik, należąca summę odłożywszy, in possessionem wiecznosci nie chybnie, za pomocą Bożą, wnide, doda mi Pan Bog sam tyle sposobow, że się mogę zdobyc u krotkim czasie na tę summę dziewięćdziesiąt tysięcy na wypłacenie oney w. m. m. panom, zostanie tam residuitatis nad dziewięćdziesiąt tysięcy, na tej że Hoszczy od dobrodzieia stryia moiego zapisaney, tym ze testamentem trzy tysiące złotych, y tę, komu będą należały, gotow będę na tym że terminie wyliczyć. Kto był possessorem całej Hoszczy, toc musiał ducta proportione albo tę trzy tysiące nalezytym osobom wypłacić, albo wiosko iako według summy nalezytę osoby acquitować. ale przy wipłaceniu summy dziewięćdziesiąt tysięcy złotych snadniey będzie na tym że terminie y tę trzy tysiące, komu będzie należało, wypłacić. Do dalszych zas na Hoszczą zaciągnionych długow y ciężarow nikt nie pociągnąc, nie może, lybo to się w. m. m. pan zaszczycasz iakowemiś niestannymi dekretami, wolno w niestannych dekretach y miliony pisać, ale to da Bog ulacni czas prętki. Dobrze obwarował wszystkie dobra swoje y wyraził dobrze co za ciężary na którą mająćność y dług zaciągnął y komu wieczność korey mająćnosci zapisał dobrze wyraził wiele ma komu wiecznik, przychodząc do possessyi, zastawnikowi wy-

płacić summy zastawney nie nayduie więcej wyrazoney summy wniesio-
ney na Hoszczą nad dziewięćdziesiąt y trzy tysiące którym testamentem
zapisując wieczność Hoszczy rodzicowi moiemu obligował rodzica moiego.
aby wypłacił dziewięćdziesiąt y trzy tysiące, a nie więcej; nie wiem, z kąd
się znalazły te excrementa, ktore w. m. pan w liście swoim wyrazasz, to
się tę w. m. panu samemu zostane, a ia się będę kontentował posses-
sya wieczności całej Hoszczy, odłożywszy summę należącą dziewięćdziesiąt
trzy tysiące. Z wrodzonego tedy affektu moiego, zyczyłbym, odrzuciwszy
te niesłuszne excrementa, starać się o słuszniesze media nabycia wiecz-
ności. Ja, iakom deklarował, z wrodzonego moiego affektu, facilitatem
justis mediis, zbycia tej wieczności życząc, abyscie się w. m. panowie
sami raczy korzystal z tej wieczności, a nizeli by się w cudze ręce miała
dostawać. Co wyraziwszy, szczerze czekam iak nayprętszey od w. m. m. w.
panow w tym rezolucyey, bo przy tak słabym zdrowiu moim y szędziwym
wieku iuż dni moich, zbliża się godzina, potrzeba prętko myslić o sku-
teczney dyspozycyey, która gdy iuż zaydzie, trudnief przemienić będzie.
W czym dawszy tej moiej zyczliwosci prekawcyą, życząc, abyscie oną nie
gardzili, a iako nayprędzey swoją deklaracyą uwiadomili, na którą cze-
kając, to profiteor, że iestem w. m. w. m. panow uprzeymie zyczliwym y
unizonym slugą.

Adam z Brusłowa Kisiel, podkomorzy wodztwa Witebskiego,

Po skączonym liście przypis w te słowa:

Jasnie w. mci panief kasztellanicowey, a moiej wielce mci panief,
tudziez i mci panu rodzonemu w. m. pana y wszystkim domowym moy
naynizszy zasylam ukłon.

Data zas w te słowa:

Die nona maji, tysiąc siedmset szesnastego, z Pieskowacika.

Ktory ze to list, per oblatam podany, za podaniem y prozbą wyż
mianowanego iego mosci podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyię-
ciem wszystek z początku az do konca tak, iako się w sobie pisany ma,
de verbo ad verbum, do xiąg niniejszych grodzkich łuckich iest insero-
wany.

Книга Київ. Центр. Архіву № 2257, л. 613, акт 9.
